

Рябокоть Є.О., доцент кафедри цивільного права
юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, кандидат
юридичних наук, доцент

ВИТОКИ ПОНЯТТЯ «SUCCESSIO» У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Правонаступництво - одне з центральних, вузлових понять для усієї системи цивільного права, оскільки саме воно виступає одним з основних засобів забезпечення цивільного обороту та динаміки усіх майнових відносин.

Саме спадковому праву правнича термінологія зобов'язана поняттям «*successio*», наступництво. З'явившись спочатку для позначення процесу переходу прав від померлої особи до її спадкоємців, згодом, при розширенні майнового обороту, розповсюдженні засад універсального правонаступництва на інші інститути (усиновлення, опіки, укладення шлюбу з чоловічою владою, переходу майна неспроможного боржника до іншої особи) та розвитку правонаступництва, обумовленого волею окремих осіб, контрагентів (сингулярного правонаступництва), *successio* вийшло за межі спадкової термінології, утвердившись для позначення будь-якого переходу майнових прав та обов'язків.

Історичний зв'язок *successio* і спадкування, *hereditatis*, підкреслюється і в джерелах римського права, які нерідко для позначення порядку спадкування, права спадкування або правового статусу спадкоємців використовують терміни «наступництво», «право наступництва», «наступник» (D. 5.2.31.1; 25.4.3.8,9; 28.2.8; 31.1.77.23; 32.1.103; 41.2.13.4). Такий же підхід спостерігається і у роботах окремих романістів. Так, Д.В. Дождев перекладає фрагмент 2.14. з Інституцій Гая у частині тлумачення безтілесних речей таким чином: «...саме *право наступництва* (виділено мною - Є.Р.) ... право користування і одержання плодів, . право із зобов'язань є безтілесним» [2, с. 359].

Водночас для цілей нашого дослідження немає жодних підстав для отождолення *successio* і спадкування, яке є лише однією з підстав виникнення *successio*. Слід звернути увагу на неповноту, а тому і неточність інтерпретації поняття «*successio*» у численних юридичних словниках латинських термінів, де *successio* перекладається як «спадкування», «спадкова передача» [4, с. 109], «спадкоємство» [6, с. 143], «перехід прав від спадкодавця до спадкоємців» [5, с. 27]. Повніше даний термін характеризується у тих джерелах, які дають наступні визначення: «слідувати за ким-небудь, займати місце кого-небудь; похідне (деривативне) або передавальне (транслятивне) набуття права» [1, с. 305]; «наступництво прав» [3, с. 22], хоча і в даному випадку акцент робиться лише на можливому переході прав, залишаючи без уваги наступництво у обов'язках попереднього учасника правовідносин.

Список використаних джерел

1. Бартошек М. Римское право. Понятия, термины, определения / М. Бартошек. - М.: Юридическая литература, 1989. - 448 с.
2. Дождев Д.В. Римское частное право: Учебник для вузов/ под общ. ред. Академика РАН, д.ю.н., проф. В.С. Нерсесянца. - 2-е изд., изм. и доп. / Д.В. Дождев. - М.: Издательство НОРМА, 2003. - 784 с.
3. М.М. и М.С. Полный перевод латинских слов и цитат из «Догмы римского права» проф. Д. Гримма / М.М. и М.С. - С.Петербург: Освобождение, 1908. - 96 с.
4. Римское право. Латинско-русский и русско-латинский словарь терминов и выражений / составитель Б.Н. Фомин. - О.: Астропринт, 2012. - 232 с.
5. Студент Ж-ъ. Все важнейшие определения по истории римского права / Ж-ъ студент - К.: Тип. Акционерного общества «Петр Барский в Киеве», 1914. - 31 с.
6. Хоміцька З.М. Словник латинських юридичних виразів / З.М. Хоміцька. - Х.: Право, 2007. - 272 с.